

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוורץ ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

לפני כבוד השופטת שושנה אלמגור

המבקשים (התובעים)

1. דניאל שוורץ
2. אופק בירנהולץ
3. ערן טרבלסי
4. אפרת אסף
5. נעמה כץ
7. שירי לוי

ע"י ב"כ עו"ד אסף פינק
עו"ד אמיר ישראלי

נגד

המשיבות (הנתבעות)

1. אמות השקעות בע"מ
  2. נצבא החזקות 1995 בע"מ
  3. מפעלי תחנות בע"מ
  4. התחנה המרכזית בירושלים ניהול 1966 בע"מ
  5. תחנת אוטובוסים מרכזית ירושלים בע"מ
  6. אגד – אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ
- ע"י ב"כ עו"ד נעם רוני ועו"ד דניאל לסרי
ע"י ב"כ עו"ד אשור אקסלרד ועו"ד יעל זלינגר

פסק-דין

בעקבות הסכם פשרה מתוקן מיום 13.03.18

מונחת לפניי בקשה לאישור הסדר פשרה לפי סעיף 18 לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006.

ייאמר כבר עתה כי מפאת מורכבותו של התיק התארכו הליכי הפשרה מעבר לרגיל. הסכם פשרה ראשון הוגש ביום 17.01.16. בעקבות הבקשה לאשרו התקיים דיון בבית המשפט וביום 25.02.16 הוא תוקן. לאחר שהתקבלו הערותיו של היועץ המשפטי לממשלה נערך דיון נוסף במעמד באת-כוחו ונציגה של המשרד להגנת הסביבה, וביום 15.11.16 הוגש הסכם מתוקן בשנית. מונה „בדק", אשר הגיע לדיון הראשון מבין שלושת האחרונים, וביום 13.03.18 הוגש הסכם מתוקן בשלישית, שאותו בית המשפט מתבקש לאשר עתה.

1. הבקשה לאישור התובענה הייצוגית עוסקת בשאלת אחריותן של המשיבות לזיהום האוויר שפסה בתחנת האוטובוסים המרכזית של העיר ירושלים (להלן: התחנה המרכזית או התחנה). חודש וחצי לפני שנפתח תיק זה הוגשה בת"צ (שלום ת"א) 54774-09-11 תובענה דומה שהתבקש בית המשפט לאשר כתובענה ייצוגית נגד משיבות 2-5 כאן. בעוד התיק ההוא עושה את צעדיו הראשונים

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"דן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

הסכימו המבקשים בשני התיקים ובא-יכוחם לפעול יחד. בחודש דצמבר אותה שנה הוריתי על מחיקת התובענה שם ועל צירופו של הבא-יכוח המייצג, עו"ד אמיר ישראלי, לצוות התביעה בתיק שלפניי.

2. בניין התחנה המרכזית נבנה על חורבותיה של התחנה שקדמה לה, סמוך לגבולה המערבי של העיר, ונפתח בספטמבר 2001. משיבות 1-5 תיארו אותו כ...]. אחד המתחמים העמוסים ביותר בישראל...]. (סעיף 18 לתשובתן לבקשת האישור), ובזמנו העריכו כי ביום אחד חולפים בו יותר מחמישים אלף איש. המבקשים מצידם הוסיפו על המספר עשרת אלפים בני-אדם שאינם עובדים שם. כפי שהולט במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, התחנה משמשת את הנוסעים בתחבורה הציבורית אל העיר ומחוץ לה. קווי אוטובוס נוספים, עירוניים ושאינם עירוניים, עוצרים במרכז הקונגרסים הבינ"ל (בנייני האומה) הסמוך. בין לבין עוברת הרכבת הקלה, ובאחרונה נחנכה באותו מסלול תחנת הרכבת ירושלים – יצחק נבון.

האוטובוסים מורידים את הנוסעים לעמדות הבידוק הביטחוני בתחנתה של קומת הקרקע, אשר פתוחה לרחוב הצבי בחלקה הצפוני של התחנה. ביתר הקומה (4,500 מטרים רבועים לערך) ובקומה שמעליה ישנם שטחי מסחר. הנוסעים ממתנינם לאוטובוסים היוצאים בקומה השלישית, מעבר למחיצת זכוכית. באותה קומה עמדת המודיעין ומשרדים המשמשים את המנהלים, את הנהגים ואת הקהל של משיבה 6, וכן בתי קפה, בית כנסת וחנויות נוספות. החניון שבו רציפי האוטובוסים מקורה, ומעליו קומה שבה מוסך שירות, תחנת תדלוק, מקומות חניה, חדר אוכל ומשרדים של משיבה 6. משרדים שונים אפשר למצוא גם בארבע הקומות שמעליה, ששטח כל אחת מהן כ-2,500 מ"ר. משרדי הניהול של התחנה וחניון לכלי רכב פרטיים נמצאים בקומות המרתף. בסך-הכול יש עשר קומות בבניין.

בעלות הזכויות במקרקעין שעליהם נבנתה התחנה המרכזית הן משיבות 1-3 ו-5. משיבה 1 היא חברה ציבורית אשר...]. עוסקת במישרין ובעקיפין באמצעות תאגידים שבשליטתה, בהשכרה, ניהול ואחזקה של נכסים מניבים הכוללים מבני משרדים, מרכזים מסחריים, מרכזים, תחנות מרכזיות, פארקים תעשייתיים ומבני תעשייה...]. אמות גם מספקתן שירותי ניהול לחלק מהמבנים המוחזקים ברשותה" (כמצוטט מאתר המרשתת שלה בסעיף 1 לבקשת האישור). משיבות 1 ו-3 התחייבו לפעול על-פי ההיתר לבניית התחנה, שניתן למשיבה 5, אשר כמו משיבות 3 ו-4 היא חברה בת של משיבה 2. משיבה 4 היא חברת הניהול של הבניין. משיבה 6, אחת המפעילות של התחבורה הציבורית, שוכרת את קומת התחנה המרכזית שבה חונים האוטובוסים, את הקומה השלישית וחלקים מהקומה הרביעית. לפי המבקשים היא מכניסה לתחנה ומוציאה ממנה מאות אוטובוסים יום-יום.

3. לטענת המבקשים זיהום האוויר בתחנה הוא מפגע אשר עלול להסב, ואף גורם, נזק לשהים בה ולעוברים לידה. הם מבקשים לקבל כי במקומות שבהם אפשר להיחשף לזיהום במישרין הוא מקבל משנה חומרה. כך לגרסתם ברציפים שמהם עולים הנוסעים לאוטובוסים. המבקשים קבלו על

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוורץ ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

המשיבות שהתירו לנוסעים לצאת מבעד לדלתות הזכוכית אל אזור הרציפים, המקורה והסגור מרוב צדדיו, פעמים רבות לצורך המתנה ממושכת, וטענו כי נאסר עליהן לעשות כן בהגדרות שברישיון העסק של התחנה המרכזית. בירכתי התחנה, בקומה שבה הנוסעים יורדים מהאוטובוסים, סופגים את הזיהום המאבטחים וצוותי החנויות הסמוכות, המבלים שעות במקום. הוא הדין לנוסעים, שלא פעם עומדים בתור לבידוק. אף העובדים בקומות הגבוהות בניין נושמים אוויר מזוהם, משום שכאמור לעיל קומות אלה צרות מהנמוכות. העשן והגזים שמקורם באוטובוסים משתחררים החוצה דרך ארובה או פתחי אוורור וזורמים ישירות לגובה המשרדים.

טענות אלו נסמכות על דוח של המשרד להגנת הסביבה, אשר ביולי 2011 הציב ברציפי העלייה תחנה ניידת לניטור האוויר למשך חודש, ולאחר מכן העביר אותה לחדש נוסף באזור הירידה. „על ביצוע המדידה“, הסבירה מרכזת איכות האוויר במחוז ירושלים בדוח שבו נותחו התוצאות,

[...] הוחלט לאחר שהגיעו שוב ושוב פניות של קהל הנוסעים, לפיהן איכות האוויר הננשם בעת המתנה לאוטובוס והעלייה אליו, גרועה מאד. יציאת הנוסעים מאזור ההמתנה אל רציפי העלייה לאוטובוסים מחוייבת, מעצם העובדה שלא מתאפשרת עלייה ישירה מאזור ההמתנה. מדובר בשטח סגור, שאינו מאוורר כראוי. אנשים רבים ממתניים בשטח האוטובוסים זמן רב לפני הגעת האוטובוס. הדבר נראה בברור בתמונות שבנספח 1.

פניות דומות, אם כי מעטות, מגיעות גם בהתייחס לאזור הירידה מהאוטובוסים. באזור זה שהות הנוסעים, בד"כ, קצרה יותר אך שוהים שם שעות רבות האנשים העובדים בתפקידי השמירה, וכן יש בקומה זו תחנת מוניות וחנות ממתקים (תמונות בנספח 2).

בנוסף, יש חשש לזיהום אוויר גם במשרדי הקומות העליונות של בניין התחנה. עובדי המשרדים מתלוננים, זה שנים, על מפגעים בריאותיים רבים. בקומות אלו יש חלונות הנפתחים בגובה הגג של חניון בתחנה המרכזית, שאליו מוזרם האוויר המזוהם מאזורי האוטובוסים השונים, כולל חניון האוטובוסים, המוסך ותחנת הדלק. קיים חשש כי אוויר זה מגיע אל אזורי העובדים.

[...]

(נספח א לבקשת האישור)

הבדיקה הניבה ממצאים „חמורים ביותר“, כלשון המבקשים. נמצאו חריגות גם מ„ערכי סביבה“, כלומר „[...] ערכים שחריגה מהם מהווה זיהום אוויר חזק או בלתי סביר, שייקבעו על בסיס ערכי היעד והידע המדעי והטכנולוגי העדכני, ובהתחשב באפשרות המעשית למניעת חריגה מערכי היעד [...]“ (סעיף 6(א) לחוק אוויר נקי, התשס"ח-2008), וגם מ„ערכי התרעה“ – „[...] ערכים שחריגה מהם, בחשיפה לזמן קצר, גורמת או עלולה לגרום לסיכון או לפגיעה בבריאותם של בני אדם, ושיש לנקוט אמצעים מידיים למניעת החריגה מהם או למניעת הנזק הנובע מהחריגה

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוורץ ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

[...] (סעיף 6א(3)). בהשוואת ריכוזיהם של ריכוזי התרכובות והחלקיקים הנשימים בימים שונים ובשעות שונות נמצא שהחריגות חמורות בפרט בשעות פעילותה של התחנה, ומשפיעות גם על ריכוזי הזיהום כאשר הפעילות פוחתת. בריכוזי תחמוצות החנקן נרשמו חריגות כדי מאות אחוזים מהתקן החצי-שעתי. מהתקן השעתי היו 575 חריגות של ריכוזי החנקן הדו-חמצני (NO_2), במהלך 575 שעות, ובהן חריגות במאות אחוזים. בריכוזים גבוהים תרכובת זו גורמת למחלות ולהפרעות בדרכי הנשימה. בייחוד רגישים אליה חולי קצרת, וילדים הופכים רגישים למחלות ולזיהומים בחשיפה לרמות גבוהות שלה.

עוד נמצא בתחנה ריכוזי חורג של חלקיקי חומרים שקוטרם האווירודינמי נמוך משני מיקרונים ומחצה ($\text{PM}_{2.5}$). אליבא דמבקשים חלקיקים אלו חודרים עמוק לריאות ונשארים בהן זמן רב, ורעילותם הגבוהה נובעת משטח הפנים שלהם, אשר מאפשר להם להכיל כימיקלים רבים יחסית. על סמך פרסום של ארגון הבריאות העולמי טענו המבקשים כי חלקיקים אלו הם המזהמים הנפלטים שמהם נשקפת הסכנה הגדולה ביותר לבריאות. כאמור בדוח [...] ניתן לראות בברור כי בתוך שטח התחנה המרכזית ריכוזי החלקיקים גבוהים, כמעט בכל הימים, מהריכוזים שנמדדו בכביש 4, וברור כי באזור העלייה לאוטובוסים [...] ההבדל הרבה יותר משמעותי (עמ' 11; ההדגשה במקור). כך, סביב רציפי העלייה לאוטובוסים [...] התקבלו מדידות של חלקיקים נשימים ב-19 ימים, ובאזור כניסתם של האוטובוסים לתחנה – ב-29 יום. נמצאו 13 חריגות מערכי הסביבה, ובאחד הימים ביולי 2011 עלו הערכים שנמדדו בכ-150 אחוזים על אותם ערכים.

לטענת המבקשים מאז תוכננה התחנה ועד שנים לאחר שנפתחה לקה הטיפול באיכות האוויר בה ליקוי קשה, והוא בגדר מחדל מתמשך וידוע. לא הועילו תלונות מצד הציבור ואף לא התערבות הרשויות. בסעיף 14 לבקשת האישור הוצגה שורה של צעדים שחויבו המשיבות לנקוט כדי למזער את נזקי הזיהום, ושננקטו באופן חלקי ובלתי מספק אם בכלל ננקטו. לפירוט תוכנן של כל ההחלטות שקיבלו הרשויות תקצר היריעה, ומשכך אדגים אך חלק מהן. אדגיש כי מדובר בתקופה שתחילתה בשנת 1995, כאשר התנתה הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה את מתן היתר הבנייה במילוי אחר הוראות המשרד להגנת איכות הסביבה למיגור המפגעים.

בשמונה בנובמבר 2010 הוסיף המשרד להגנת הסביבה תנאים לרישיון העסק של התחנה. באותם תנאים הוקדש לאיכות האוויר פרק שלם, ובין היתר נדרשו התקנת מערכת לניטור האוויר; אמצעים לצמצום הפליטה של מזהמים וריחות משטח העסק התחנה ולמניעתה; בדיקות סדירות מדי שישה חודשים וגם בדיקות לגילוי ריח חזק או בלתי סביר; הפעלת האוטובוסים באופנים מסוימים; התקנת מערכת למיזוג האוויר באזור שבו הנוסעים מחכים, מערכת אוורור שיאשר מהנדס ומערכת משוכללת של גלאים; הצבת סדרנים. במאוס 2011 ראה אור דוח בדיקה סביבתית שחובר בהזמנת משרד האוצר. שם נכתב כי בקומות הגבוהות של הבניין נמצאו [...] ריכוזים חריגים של אבק, חנקן, מימן גופרי, חיידקים ועובש[...]. ונקבע כי הפיח מאולם האוטובוסים הוא הסיבה המרכזית לזיהומים הקשים שהעובדים בבניין נאלצים לסבול. פחות משבועיים אחר-כך נערך למשיבה 2 שימוע במשרד

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"דן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

להגנת הסביבה, ושם הוצבו לה תאריכי יעד למילוי אחר הדרישות ברישיון העסק. תיקונם של כל הליקויים הנוגעים לזיהום האוויר היה אחת מהן. ב-25 בספטמבר 2011, אחר שנועץ המשרד להגנת הסביבה במשרד הבריאות, הוא הורה להפריד לגמרי את האזורים שבהם האוטובוסים שוהים מאזור הנוסעים, להפעיל כהלכה את מערכות האוורור וניטור האוויר ולצמצם את משך שהייה במקום – בעיקר של אוכלוסיות רגישות – עד כמה שניתן.

המבקשים גורסים שלמרות כל האמור לעיל לא פעלו המשיבות כנדרש. מזה הם מסיקים שהמשיבות הפרו את הוראותיו של המשרד להגנת הסביבה, גם ברישיון העסק. עד שנפתח ההליך שלפניי הן ישבו בחיבוק ידיים ולא שעו לתלונותיהם ולהתערותיהם של העובדים ושל הנוסעים, וכך הזניחו את בריאות הנוכחים בתחנה ויצרו „[...] מפגע טביבתי חמור ביותר [...]” (סעיף 16 לבקשת האישור; ההדגשה במקור) שנמשך שנים.

בתמיכה לבקשת האישור הגישו המבקשים שלוש חוות דעת:

(א) חוות דעתה של הדוקטור נעמי סיני, כימאית, ממונה על בטיחות וגהותנית, אשר עסקה בהשפעת החומרים שבריכוזיהם נמצאו חריגות בדוח המשרד להגנת הסביבה. וכך סיכמה המומחית את חוות הדעת:

[...] המחקרים מראים שגם בריכוזים נמוכים יחסית של חלקיקים, מהסוג שנמדד בתחנה המרכזית בירושלים, יכול להיגרם נזק בריאות ובלב וקיצור תוחלת החיים, בעיקר אצל ילדים, מבוגרים ואנשים עם בעיות בריאות שנמנו למעלה.

[...]

(נספח נג לבקשת האישור)

(ב) חוות דעתו של הד"ר גבריאל איזביצקי, מומחה לרפואה פנימית ולרפואת ריאות ומנהל היחידה למחלות ריאה במרכז הרפואי, שערי צדק'. הלה כתב:

[...]

מחקרים רבים מצאו קשר ישיר ומשמעותי בין חשיפה לרמות גבוהות של NO₂ וחלקיקים עדינים לבין תלונות נשימתיות, מחלות ריאתיות שונות אצל מבוגרים וילדים ואפילו אולי עלייה בתמותה. חשיפה ממושכת וקבועה לזיהום מסוכנת ללא ספק הן לציבור הנוסעים המשתמשים באופן קבוע בשירותי התחבורה והן לעובדים. [...] חשיפה כזאת עלולה בשלב הראשון לגרום לתסמינים ריאתיים שונים כגון: שיעול ממושך, נזלת, קוצר נשימה במאמץ ובמנוחה ולאחר זמן היא עלולה לגרום להתפתחות של מחלות ריאתיות שונות.

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוורץ ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

חשוב לציין שהערכים שנמדדו בתחנה המרכזית הם חריגים בהרבה מהנורמה המותרת ע"י החוק ולכן קיימת סכנה ממשית ולא רק תיאורטית של פגיעה בבריאות. יתירה מכך, מכיוון שהחשיפה החריגה הזאת לחומרים מסוכנים נמשכת כבר מספר שנים, סביר להניח שהנזקים שנגרמו הם כבר חמורים אצל חלק מהמטופלים שנחשפו ואולי אפילו בלתי הפיכים. ביקרו במרפאתי כבר מספר אנשים שנחשפו לחומרים האלו בתחנה המרכזית (עובדים) וחולים כעת בתסמינים נשימתיים קשים ואצל חלק מהם גם ממחלות ריאתיות [כך במקור – שי א' שלא היו לפני החשיפה הזאת.

אחת מהמסקנות החדשות והחשובות ביותר מעבודות המחקר שעשיתי בניד יורק אצל הכבאים שנחשפו לחומרים רבים לאחר המתקפה על מגדלי התאומים היא, ששני הגורמים החשובים בהתפתחות של מחלות ריאתיות משניות לחשיפה הן חומרת החשיפה וזמן החשיפה. רוב הכבאים עבדו באיזור לאחר המתקפה, למשך מספר שבועות עד מקסימום חודשיים. למרות שמדובר בתקופה יחסית קצרה, חלק מהם פיתחו תסמינים ריאתיים קשים ומחלות ריאתיות בלתי הפיכות הדורשות טיפולים קבועים. במקרה שלפנינו, אצל הנוסעים המשתמשים באופן קבוע בשירותי התחבורה ואצל העובדים, 2 התנאים האלו קיימים בד בבד: רמה גבוהה של חשיפה [...] למשך תקופה ארוכה.

אין צל של ספק שמבחינה רפואית חייבים להפסיק את החשיפה הזאת באופן מהיר ומוחלט, ולתת אפשרות לכלל האנשים שנחשפו להיבדק אצל רופאים ולקבל טיפול לפי הצורך.

(עמ' 5-6 לנספח נד לבקשת האישור)

ג) חוות דעת של הפרופסור אליהו ד' ריכטר ושל הד"ר יעל שטיין, מבית הספר לבריאות הציבור ורפואה קהילתית בפקולטה לרפואה של האוניברסיטה העברית ו, הדסה', אשר הזמינו עובדי המשרדים בקומות העליונות של התחנה המרכזית. אלה ממצאיה:

[...]

על פי התרשמותנו מהראיות והעובדות שקיבלנו מהעובדים, הרושם הוא שיש כשל מערכתי, בין [...] בתכנון ובניית מערכת האוורור של הבניין ובין [...] באחזקה או בשניהם.

נודע לנו שהנהלת המשרד והנהלת המבנה מבצעות כעת שיפוצים במגמה לתקן את המצב. עובדי המשרד התריעו בפנינו אתמול שהגזים והריחות הקשורים עם פעולות השיפוצים בעצמם מחריפים את חומרת ותדירות התלונות הגופניות בקרב עובדי המשרד, עד כדי כך שעובדת התעלפה ופונתה לבית חולים.

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוררין ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

עיקרון חדימשמעי של היגינה ובריאות העובד הוא, שיש לפנות עובדים מאזור עבודה במקום שיש תלונות וריחות המעידיים על חשיפות להומרים טוקסיים, גזים, אבקות, חומרים מסוכנים – לאלתר וללא עיכוב – וכך ראוי לעשות גם במקרה שלפנינו. במקרה שלפנינו ישנם נתונים חדמשמעיים על פי כל אמת מידה על קיום מצב רקע מאוד חמור של חשיפות למהמי אויר רבים, ותלונות רבות עוד לפני השיפוט – מצב אשר הוחמר משמעותית תוך כדי ביצוע השיפוצים העכשוויים.

[...]

(עמ' 2 לנספח נה לבקשת האישור; ההדגשה במקור)

נושא חוות הדעת, כפי שהכתירו אותה המומחים, „סיכונים מיידניים לבריאות עובדי משרדי הממשלה העובדים בבניין תחנה מרכזית ברחוב יפו מחשיפות למהמי אוויר במשרדיהם“. „אסור בעינינו“, הבהירו בסופה של חוות הדעת, „שתהיה המשך שהות של העובדים במצב מסוכן זה אפילו לעוד יום, במהלך ביצוע השיפוצים“, וכל עוד לא נקבע שהאוויר התנקה „הכנסת עובדים חזרה לחדרים אלה [...] היא סיכון לבריאותם“ (עמ' 3; ההדגשה במקור).

לשיטת המבקשים עומדת להם עילת תביעה מכוח סעיף 2 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב-1992 (להלן: חוק למניעת מפגעים סביבתיים), ומכוח סעיף 70 לחוק אוויר נקי. כן הם טוענים כי המשיבות הפרו את סעיף 3 לחוק למניעת מפגעים, התשכ"א-1961 („לא יגרס אדם לריח חזק או בלתי סביר, מכל מקור שהוא, אם הוא מפריע, או עשוי להפריע, לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים“), ואת תקנות אוויר נקי (ערכי איכות אוויר) (הוראת שעה), התשע"א-2011 (להלן: תקנות אוויר נקי), המגדירות ביתר דיוק את ערכי החומר המזהם שמהם אין לחרוג. לבסוף הם מלינים על הפרת חובה חקוקה לפי סעיף 63 לפקודת הניקיון (נוסח חדש), ובכלל זה הפרת היתר הבנייה ורישיון העסק, על מטרד ליחיד (סעיף 44), על רשלנות (סעיף 35) ועל הפרת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

הנוקים שלהם המבקשים טוענים הם אינם ממוניים. הם מתבטאים בהרחת ריחות רעים, בתחושות מחנק, בצריבה בעיניים ובהיחשפות לאוויר מזוהם בזמן העמידה בתורים. באלה גלומה להבנתם פגיעה באוטונומיה של הרצון, המלווה ברגשות שליליים כמו חשש לבריאותם, גועל, תסכול, עוגמת נפש וזעם.

המבקשים עתרו להצהיר כי המשיבות פעלו שלא כאמור בחוק אוויר נקי ובתקנות אוויר נקי, בחוק למניעת מפגעים סביבתיים, בתנאים בהיתר הבנייה של התחנה המרכזית וברישיון העסק, וכי פעלו ברשלנות. הן תבעו לפצות את הקבוצה על נזקיה, על חוסר הנוחות ועל עוגמת הנפש ועל הפגיעה באוטונומיה. לבסוף ביקשו לצוות על התקנתן של תחנות ניטור קבועות. על התחנות, פירטו, לפעול כל היממה בקומה שבה הנוסעים עולים לאוטובוסים, בקומה שבה הם יורדים מהם ועל הגג, ועל

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוו"ץ ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

המשיבות להעביר את הנתונים אל הגורמים הממונים במשרד להגנת הסביבה ולפרסם את התוצאות באתר מרשתת פתוח לציבור.

4. משיבות 1-5 טענו להגנתן כי אין לאל-ידן לזהם את האוויר, את הטענה כי בעלות המקרקעין או חברת הניהול אחראיות לזיהום דחו בשתי ידיים. הן הדגישו כי חוק אוויר נקי נחקק רק שנים אחרי שנפתחה התחנה. לגרסתן התחנה המרכזית במתכונתה הנוכחית, בניין סגור שבו עוברים יותר מאלף אוטובוסים בכל יום, תוכננה בהחלטת השלטות השלטונות. אלו שאפו לענות על צורכי התחבורה הציבורית בלי להטריד יתר על המידה את תושבי האזור ולזהם את האוויר שהם נושמים. בראייתן של משיבות אלה הזיהום מקורו באוטובוסים ובתנועתם בתוך הבניין. הגם שהמאסדרים, ובהם משרד התחבורה והרשויות האמונות על איכות הסביבה, היו ערים למצב ואף היה להם חלק בתכנון התחנה, הם בחרו שלא להורות למפעילות התחבורה הציבורית להפחית את תדירות הנסיעה, להתקין באוטובוסים מנועים חשמליים או הוראות דומות.

משיבות 1-5 תמכו את עמדתן בטענה כי ניתנו למשיבה 4 רישיונות לניהול עסקים משלושה סוגים. ביום 02.09.01 נופק רישיון, תחנת אוטובוסים מרכזית ומסוף נוסעים" וגם, "מוסך – תיקון מקומי". ברישיון שניתן ביום 20.10.02, שתוקפו גם כן, "עד להודעה חדשה", נוספה, תחנת דלק". בתנאים לחידוש רישיון העסק שהתנה המשרד להגנת הסביבה בנובמבר 2010 הופיעה גם הדרישה להציב על גג התחנה תחנה לניטור הזיהום באוויר. התחנה הוקמה ב-2011 ותוצאותיה מתפרסמות באתר המרשתת של המשרד להגנת הסביבה (כאן המקום לציין כי לדברי המבקשים תחנה כזאת פעלה בשנים הראשונות לפעילות התחנה, אך לא סיפקה נתונים של ממש ובסופו של דבר פעולתה הופסקה). משיבה 4 נעזרת לטענתה בפעולתה דרך קבע במומחים להנדסה ולאיכות הסביבה, ואלה מייעצים כיצד לעמוד בדרישות האסדרה. באשר לדוח שהוציא המשרד להגנת הסביבה בספטמבר 2011, היא גרסה כי לפי חוות דעתו של הטוקסיקולוג ד"ר שלמה אלמוג שצורפה לתשובה לבקשת האישור, ממצאיו אינם נכונים – יסודם בבדיקות בלתי אמינות שעליהן אין להסתמך. לפני שש שנים הטיל המשרד להגנת הסביבה על משיבה 4 עיצומים כספיים בעקבות הדוח. לאחר דיון בעתירה שהגישה משיבה 4 לבית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים, לביטול העיצום, סיירו יחד בתחנה המרכזית נציגים מהמשרד, ממשרד התחבורה ומהפרקליטות. אר"א, ביקשו משיבות 1-5 לקבל, הובן עד כמה הרשויות חלוקות זו על זו, והפער ביניהן המחיש כי לא הוגן להטיל על חברת הניהול את הפתרון למצב.

עם זה הוסיפו המשיבות כי נקטו פעולות לצמצום של זיהום האוויר. על עמודי הרציפים שבהם הנוסעים יורדים מהאוטובוסים מותקנת מערכת יניקה תחתית אשר שואבת את הגזים הנפלטם, ומעל הרציפים מערכת המזרימה לתוכם בקביעות אוויר צח. כשנתיים לאחר שהוגשה התביעה, בתיאום עם המשטרה, פסק הבידוק הביטחוני באותם רציפים והנוסעים מתמהמהים שם פחות. גם בקומה השלישית, ברציפי העלייה לאוטובוסים, נטען כי צומצם זמן החשיפה לאוויר המזוהם. זמן מה אחרי שנפתח ההליך הציבה משיבה 4 פקחים, ברוב שעות היממה, שיודאו כי הנוסעים לא יצאו לרציפים בטרם עת. כחודשיים לאחר מכן התקינה שם מערכת, המצוידת בחיישנים, לנעילת הדלתות

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוורץ ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

עד לכניסת האוטובוס. ביני לביני שודרגה מערכת האוורור, וגם נוספו לה מפוחים שימריצו את זרימת האוויר; שודרגו תעלות באזורי העלייה שבהן לא זרם אוויר צח ישירות; נוספו 64 פתחי אוורור, המגבירים את זרימת האוויר מעלה ויוצרים מסך אוויר בזמן העלייה לאוטובוס. בבדיקות של המשרד להגנת הסביבה בנובמבר 2012 נמצא שמאז יולי 2011 פחת בחצי ריכוזו של החנקן הדו-חמצני, החומר המזהם מכולם.

בעניינה של משיבות 1-5, אף אם היה מפגע בתחנה המרכזית, לרוב חברי הקבוצה לא נגרם שום נזק. זאת, באשר עניינם של חוק אוויר נקי ושל תקנות אוויר נקי בהיחספות לריכוזים מסוימים של מזהמים לאורך שעה ויותר, ואילו ברציפי העלייה והירידה הנוסעים מבליים דקות אחדות בממוצע (כאן הפנו לחוות דעתו של הד"ר אלמוג). כדי לאחוז בעילת תביעה, הן מסכמות, על הנוסע להיחשף לזיהום ברציפות.

5. משיבה 6 מצידה מגלגלת את האחריות לזיהום האוויר בתחנה המרכזית לעבר משיבות 1-5. להשקפתה על בעלות הזכויות בתחנה ורק עליהן האחריות, מכוח הדין, לתחזק אותה על תשתיותיה ומערכותיה. למעשה, משעה שהיתרי הבנייה ורישיונות העסק ניתנו להן, אך הגיוני לדעתה שהן תהיינה אמונות על איכות האוויר. היא עצמה עושה את המרב לצמצם ואף למנוע את הזיהום, ומקפידה לקיים את הוראות הדין – בייחוד אלו של המשרד להגנת הסביבה. כך למשל האוטובוסים מכבים את מנועיהם כנדרש וחונים כך שצינורות הפליטה שלהם אינם מופנים לעבר הנוסעים.

משיבה 6 חידדה כי הרשויות דרשו (ברישיין העסק, בתנאים שבתוכנית בניין עיר 3428 וכולי) להקים תחנת נייטור קבועה שתמדוד את הזיהום בכל עת ולהתקין מערכת אוורור הולמת בתחנה. למעשה היא דרשה שוב ושוב משאר המשיבות להביא מזור למצב, להפעיל את הניטור כיאות ולתקן את מערכת האוורור, והגם שלא הוטלה עליה חובה לעזור – ניאותה לעשות כן. היא הייתה מוכנה לשאת בחלק מההוצאות על הצבת תחנת הניטור מחדש, ובאוגוסט 2011 הוסכם שהתחנה תוקם בתיאום מלא איתה ושהאחראית לה תהיה משיבה 4. התשלום, סוכם עוד, יתחלק שווה בשווה בין משיבה 6 לבין משיבה 4/משיבה 1/משיבה 3; בשלושה רבעים מהוצאות התחזוקה השוטפת תישא משיבה 6 בעצמה, וביתר – אותן שלוש משיבות. לא זו אף זו: משיבה 6 סבורה כי הבעיה החמירה מפני שמשיבות 1-5 עשו בתשתיות, בהדרגה, שינויים שלא עלו בקנה אחד עם ההוראות שניתנו בתביעה וברישיין העסק. לדוגמה, הוחלפו המפוחים הענקיים שדרשו הרשויות במפוחים קטנים יותר, שניתן לשער כי אינם מזרימים את האוויר בשטחי הבניין באותה מידה של הצלחה. צעדים לפתרון הבעיה נראו בשטח רק אחרי שהמבקשים החלו לפעול. משיבה 6 מסיקה שהפעלה מלאה של המפוחים החלה אז מהעלייה המשמעותית בצריכת החשמל שחלה באותם ימים.

אשר-על-כן ביקשה משיבה 6 לסלק את התובענה הייצוגית נגדה על הסף, באין יריבות.

6. באותו יום שבו נפתח ההליך שלפניי הגישו המבקשים ואדם נוסף תובענה קבוצתית נגד המשיבות לפי חוק למניעת מפגעים סביבתיים (ת"צ [שלום יום] 11-11-21679 שוורץ נ' אמות

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שוורץ ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

השקעות בע"מ). שם עתרו למתן צו עשה שיורה למשיבות לנקוט אמצעים למניעת זיהום האוויר בתחנה ולעמוד בבחנים שקובע החוק למניעת הזיהום. ביום 09.04.14 התקבלה התובענה. בית המשפט חייב את המשיבות בפרוטרוט לפעול כדין, באמצעים שאפרט בהמשך. המשיבות הגישו ערעורים על פסק-הדין (ע"א [מחוזי ים] 54220-05-14 אמות השקעות בע"מ נ' שוורץ, ע"א [מחוזי ים] 1885-14-06 אגד אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ נ' שוורץ). הצדדים הגיעו לפשרה לפני בית המשפט המחוזי וגמרו אומר שפסק-הדין יישאר על כנו. על הבדל אחד הוסכם בכל-זאת: הערכה דלמטה קבעה שיועסקו שלושה פקחים מטעם משיבות 1-5 שיפקחו על הפרדה מיטבית בין רציפי העלייה לאוטובוסים ובין אזור ההמתנה, ושפקח נוסף תעסיק משיבה 6. בפשרה הופחת מספרם של הפקחים.

ההליכים בתיק דנן הושהו עד ההכרעה בבית המשפט בירושלים. באמצע 2013 הם קודמו שוב ואף נקבעו דיונים להבאת ראיות, אך אלו בוטלו בעקבות פסק-הדין. לאורך חייהם של התיקים נעשו כמה וכמה ניסיונות להגיע להסדר. המאמצים נשאו פרי והריהם לפנינו, לאחר שתוקנו טיטות ההסכם בעקבות הערותיהם של היועץ המשפטי לממשלה ושל בית המשפט. לפירוטם אני מוצאת לנכון להקדים שתי הערות: ראשית, אין לשכוח כי הליך זה נוגע לנזק הלא-ממוני שגרם זיהום האוויר בתחנה המרכזית לחברי הקבוצה, לפי עילות התביעה שנמנו לעיל. שנית, יש לשים לב שפרטי ההסדר כאן כוללים לעיתים שינויים נוספים. על הצדדים לעיין באמור להלן עיין היטב.

7. המשיבות תפצינה את הקבוצה בסך כולל של 12,400,000 ₪ (להלן: סכום הפיצוי). בתשעים אחוזים מסכום הפיצוי ומההשקעות שתמרטנה להלן תישאנה משיבות 1-5; ביתרה תישא משיבה 6. הפיצוי יינתן במשך עשור, ואני קובעת שהתקופה תחל ביום שיהפוך פסק-דין זה חלוט (להלן: תקופת הביצוע). סך 7,400,000 ש"ח מסכום הפיצוי ייועד לשיפור חוויית השירות של הנוסעים מן התחנה ושל המבקרים בה, ולהגברת המודעות לצורך להגן על הסביבה בתוכה.

פעולות שתבצעה משיבות 1-5

- (א) הקמת מתחם המתנה בקומת הגלריה. במתחם יהיו ספסלי ישיבה מרופדים ונוחים למאה איש; פינת הנקה; פינת החתלה; משחקה; 25 תאים נעילים; מתקן למים קרים וחמים; לוח מודעות מקוון אשר יסדר נתונים שיתקבלו ממשרד התחבורה ואת שעות הנסיעה של הקווים בכל הרציפים.
- (ב) פתיחת חדר הנקה נוסף, ובמקומות שונים בתחנה – הצבת מתקנים למים קרים (ארבעה לפחות בקומה השלישית, נוסף לאמור בסעיף א לעיל). מספר המתקנים, מובהר, עולה על הדרוש בכל דין ובפרט בהוראות למתקני תברואה, התש"ל-1970.
- (ג) התקנת לוחות אלקטרוניים, שבהם יוצגו לוחות הזמנים של כל קו ומספר הרציף שממנו הוא יוצא, בקומת הכניסה, בקומת המסחר ובאזור ההסעדה. כמורכב יוצבו צגים חדשים, גדולים

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"דן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

- במחצית לכל הפחות מהצגים המוצגים כרגע, בין הרציפים. באלו ישודרו לוחות הזמנים של הקווים, ומשיבות 1-5 אחראיות לכך שהצגתם תהיה עדכנית ורציפה.
- (ד) הצבת שלטים בקומות הכניסה, המסחר וההסעדה והרציפים שיכוונו אל הרציפים (על-פי יעד הנסיעה), אל עמדת המודיעין, אל מתחם ההמתנה, אל פינת ההחתלה, אל חדרי השירותים, אל מתקני השתייה ואל מכלי המחזור (ראו סעיף ו' להלן), ויספקו כל מידע נחוץ ושימושי אחר. שלטים אלה יצטרפו לשלטים הנדרשים בכל דין, ובכלל זה ההנחיות מאת משרד התחבורה והמשרד להגנת הסביבה ודרישות כבוי האש והנגישות.
- (ה) שילוט לאנשים עם מוגבלות. השלטים ייתוספו על אלו שחובה על המשיבות להציב לפי תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות למקום ציבורי שהוא בניין קיים), התשע"ב-2011, ותקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), התשע"ג-2013. בהבהרה שהגישו הצדדים, בעקבות החלטתו של בית המשפט כי נדרשים הסברים נוספים לאמור בסעיף זה, נכתב כי הסכימו להקדים ולמלא אחר חובות ההגשה הקבועות בדין שטרם הגיע זמן ביצוען, וכן להקים מתקני הנגשה ולעשות פעולות שהדין אינו מחייב. בתוך חצי שנה מהיום יישכר יועץ נגישות עצמאי, ולרשותו יעמדו שלושה חודשים לכל היותר להגיש לצדדים תוכנית הנגשה מערכתית. יהיה עליו להציע בתוכנית דרכים להיטיב את ההנגשה החושית, את ההנגשה השפתית ואת ההנגשה ללקויי שמיעה וראייה – נוסף למחויב בכל דין. השיפורים ייעשו אגב התאמה לתב"ע. באי-כוח המבקשים אחראים להציע את זהות היועץ.
- (ו) הסברה על החשיפה לאוויר המזוהם בתחנה המרכזית. בנקודות מרכזיות בתחנה תוצבנה שלוש מודעות צבעוניות ובולטות שעניינן הסכנה הגלומה בשהייה ממושכת ורציפה ברציפים בלא תכלית. בשטחי הפרסום והצגת המידע הקיימים ובצגים האלקטרוניים שכבר הותקנו בקומה השלישית תפורסם אזהרה מפני החשיפה לזיהום. יודפסו עלוני הסברה ובהם כתובות של אתרי מרשתת למעקב מעודכן אחר איכות האוויר בתחנה, פירוט אפשרויות אחרות לעשות כן ועוד. מספר העלונים לא ייפול מעשרת אלפים, והם יחולקו לבאי התחנה אחת לחצי שנה.
- (ז) הצבת שישה מכלים לבקבוקים המיועדים למחזור, ארבעה מכלים למחזור נייר, ארבעה מכלים למחזור סוללות, שני מכלים למחזור זכוכית וצמד מכלים לקרטון בקומת העלייה לאוטובוסים. בקומת המסחר יוצבו מכלים שמספרם נמוך בחצי מאלו שפורטו.
- (ח) הקצאת מקום בתחנה המרכזית, אחת לשנה ולמשך שבועיים, לעמותה, 15 דקות – ארגון צרכני תחבורה ציבורית בישראל (ע"ר). העמותה תקים עמדה שתשמש להגברת המודעות הציבורית לשמירה על הסביבה, בייחוד בתחנה. קודם לכן תציג למשיבות את תוכנית ההסברה. גובה הפיצוי לפי סעיף זה יחושב לפי דמי השכירות המקובלים באזור שבו יוצב הדוכן.

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"ד ו' ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

- (ט) שיפוץ בתי השימוש בתחנה. בכל השעות שבהן התחנה פעילה יזכו השירותים לניקיון יסודי מדי חצי שעה, והמשיבות מתחייבות לשמור על ניקיון ועל גיהות נאותים באופן סדיר. שעות הניקוי תירשמנה בלוחות מעקב בשירותים ובמשרדי ההנהלה של התחנה.
- (י) פריסת רשת אלחוטית שבה יוכלו 500 איש לגלוש במרשתת בבת אחת, ללא תשלום, בכל קומות התחנה.
- (יא) הקמת שלושים עמדות טעינה לטלפונים סלולריים, למחשבים ולשאר מכשירי אלקטרוניקה ניידים בשטח המיועד להתנה. עלות החשמל לצורך זה תבוא בסכום הפיצוי. על-יד הספסלים בכל אחד מ-24 הרציפים לפחות יותקנו גם חמישה שקעים.
- (יב) הרכבת מתקן מכני להחניית 300 זוגות אופניים לפחות ולנעילת שלדותיהם וגלגליהם. שלטים במתקן יבחרו כי הוא מצולם ללא הפסקה; מאבטחי התחנה ישגוהו ברציפות על השידור מהמצלמות, ובאירועים חשודים יוזנקו למתקן לפי נוהל. לחיזוק ההרתעה תותקנה כמה מצלמות דמה. המבנה יתאים להוראות שבתב"ע ובכל דין.
- (יג) עריכת סקר שימדוד עד כמה המשתמשים בתחנה מרוצים מהשירותים הניתנים בה. הסקר ייערך בכל שנה. עם קבלת התוצאות תשלחנה המשיבות העתקים לבא"יכוח המבקשים ולבודק, ותיוועדנה עם איזה מהמבקשים ועם בא"יכוח המייצגים (בתוך 14 יום, אם ניתן) לשם בחינתן של תוצאות הסקר וחשיבה על דרכים להיענות לבקשות ולהערות שתתקבלנה. המשיבות תפעלנה בהתאם במידת האפשר.
- התחייבויות המשיבות לפי סעיף א תבוצענה בתוך 18 חודשים מהמועד שבו יהפוך פסק-דין זה חלוט, ואלה המנויות בסעיפים ב-ג-יג – בתוך שלוש שנים מאותו יום.

פעולות שתבצע משיבה 6

- (א) התקנה והפעלה של שלוש מכונות לרכישת כרטיסי נסיעה ולטעינתם בכרטיס אשראי, בקומה השלישית של התחנה. המכונות תהיינה נגישות גם למי שישובים בכיסאות גלגלים. הפעולה בסעיף זה – לפי הנחיותיו של משרד התחבורה.
- (ב) חדילה, בתוך 45 יום מיום שייחפך פסק-דין זה חלוט ולמשך שנה, מגביית 1 ₪ תמורת השימוש בחדרי השירותים בקומה השלישית שבטיפול (עלותה של הפעלת השירותים מוערכת בסך 584,496 ₪ לשנה [מס ערך מוסף אינו כלול] – ראו אישורו של חשב אגד, רואה-החשבון אמנון מנדלאוי, מיום 21.02.18 שסופח להסכם).

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שורדן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

(ג) מתן אפשרות למחזיקים רב-קו, עד לסוף שנת 2018, לקנות כרטיסי נסיעה במרשתת בעוד מועד ולהטעינם במכשירי טעינה (credit loading machines) שיוצבו מוחץ לאוטובוס. מובהר כי מקומות הישיבה לא יישמרו וכי הפעולה על-פי סעיף זה כפופה לאישורו של משרד התחבורה ולהנחיותיו.

(ד) בקווים 405 (לתחנה המרכזית בתל-אביב), 480 (למסוף רדינג בתל-אביב), 960 (לתחנה המרכזית במפרץ חיפה) ובקווים נוספים שיוצאים מדי 15 דקות לכל היותר בשעות העומס – ביטול האפשרות לרכישת כרטיסים מידי הנהגים. הנוסעים יידרשו לקנות את הכרטיס בקופות או במכונות הכרטוס ולתקפם באוטובוס. גם לפעולה לפי סעיף זה נדרש אישורו של משרד התחבורה.

אם לא ניקב לעיל פרק זמן מסוים לביצוע הפעולה, וככל שהדברים אמורים בשירותים הכרוכים בהפעלת כוח אדם, שירותי תחזוקה של מתקנים או תוכנות, תשקיע משיבה 6 את שהתחייבה לו במשך שנתיים מהמועד שבו יהפוך פסק-דין זה חלוט או כאמור בפסקה הבאה, לפי המוקדם מביניהם. נותרו כספים מהשקעתן של משיבות 1–5 שלוש שנים אחרי שהושלם ביצועו של ההסכם – תהא למבקשים הזכות לדרוש ששלושה מכשירי טעינה נוספים יירכשו ויוצבו בתחנה המרכזית.

בסוף כל שנה מהשנתיים הראשונות לתקופת הביצוע תדווח משיבה 6 לבאי-הכוח המייצגים ולבודק על ההשקעות המפורטות בסעיפים ב-ד בפירוט פעולותיה דלעיל. השקיעה המשיבה יותר מ-740 אלף השקלים שנדרשה להשקיע על אותן התחייבויות – נאמר כי מילאה אותן, והמשכן יוכפף לשיקול דעתה וכמובן להוראות הדין.

בתום כל שנה מתקופת הביצוע תדווחנה משיבות 1–5 לבית המשפט, לבאי-הכוח המייצגים ולבודק על ההשקעה שהתחייבו להשקיע באותה שנה. הדוח ייערך בטבלה כדוגמת הטבלה הראשונה בסעיף 7 לחוות דעת הבודק. לדוח תצרפנה משיבות אלו דוח מאת רואה-חשבון מטעמן, קבלות על הוצאות ותעודות אחרות אם יש צורך בהן. אם הושקע סכום גדול מהדרוש באותה שנה, הוא יופחת מההשקעה הקבועה לשנה שאחריה. אם הסכום קטן מהנדרש, תועבר היתרה לשנה שלאחר מכן או לסעד לטובת הציבור (על כך ראו לקמן). אם בחלוף שלוש שנים מתקופת הביצוע טרם הושקע מלוא הסכום שהיה אמור להיות מושקע עד אז, תועבר יתרת הסכום המצטבר של אותן שנים לסעד לטובת הציבור. את הסכומים יש לחלק ביחס שפורט בנספח ז להסכם הפרה.

את יתרתו של סכום הפיצוי, חמישה מיליון ש"ח, תשלמנה המשיבות כפי חלקן היחסי כמפורט להלן:

[...]

א. בשנה הראשונה ישולם סכום כולל של 1,400,000 ש"ח, לפי החלוקה הבאה:

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שורדן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

- א.1. סכום של 245,000 ₪ ישולם על ידי המשיבות 1-5 לכל אחת מרצ העמותות הבאות (3, העמותות):
- א.1.1. אדם טבע ודין 580177863 (ע.ר.);
- א.1.1.1. ארגון 15 דקות 580576031 (ע.ר.);
- א.1.1.1.1. ארגון הגג של הארגונים הסביבתיים, חיים וסביבה" 580138121 (ע.ר.);
- א.2. סכום של 105,000 ₪ ישולם על ידי המשיבות 1-5 ל[...], עיגול לטובה" [...] 580497873 (ע.ר.), מסלול (מחלקה) העוסק/ת בשיפור הנגישות.
- א.3. סכום נוסף של 60,000 ₪ ישולם על ידי המשיבות 1-5 לכל אחת משבע העמותות הבאות (7, העמותות):
- א.3.1. ארגון נוסעי התחבורה הציבורית 580552628 (ע.ר.);
- א.3.1.1. מגמה ירוקה 580383909 (ע.ר.);
- א.3.1.1.1. אזרחים למען הסביבה 580172872 (ע.ר.);
- א.3.1.1.1.1. בזכות, המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות, 580303824 (ע.ר.);
- א.3.1.1.1.1.1. קהילת ירושלים של החברה להגנת הטבע – לטובת הנגשת מסלול לאנשים עם מוגבלות 580017499 (ע.ר.);
- א.3.1.1.1.1.1.1. סדנת שילוב 580324408 (ע.ר.);
- א.3.1.1.1.1.1.1.1. מרחב התנועה לעירוניות בישראל 5804292256 (ע.ר.);
- א.4. סכום של 140,000 ₪ ישולם עלידי אגד לעמותת עיגול לטובה [...]. 580497873 (ע.ר.), מסלול (מחלקה) העוסק/ת בשיפור הנגישות.
- ב. **בכל אחת מרצ השנים שלאחר מכן** ישולם סכום של 400,000 ₪ לשנה (וביחד סכום כולל של 3,600,000 ₪), לפי החלוקה הבאה:
- ב.1. סכום של 73,750 ₪ ישולם בכל שנה על ידי המשיבות 1-5 לכל אחת מרצ העמותות.

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שורדן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

- 2.ב. סכום של 33,750 ₪ ישולם בכל שנה על ידי המשיבות 1-5 ל[...], עיגול לטובה" [580497873 (ע.ר.), מסלול (מחלקה) העוסק/ת בשיפור הנגישות];
- 3.ב. סכום של 15,000 ₪ ישולם בכל שנה על ידי המשיבות 1-5 לכל אחת מ"ד העמותות;
- 4.ב. סכום של 40,000 ₪ ישולם בכל שנה על ידי אגד לעמותת עיגול לטובה [580497873 (ע.ר.), מסלול (מחלקה) העוסק/ת בשיפור הנגישות. אגד תהא רשאית להקדים את התשלומים לפי שיקול דעתה.

(נספח ז להסכם ; ההדגשה במקור)

1.4 מיליון ו-400 אלף השקלים שישולמו, בהתאמה, בשנה הראשונה לתקופת הביצוע ובתשע השנים שאחריה הם סכומים סופיים. אם יש להוסיף עליהם מע"מ או מס אחר, חיוב זה כלול בתוכם בשיעורים שיהיו בתוקף – אלא אם יעלה שיעור המע"מ, שאז תחושב ההשקעה לפי השיעור במועד כריתתו של ההסכם. בהסכמת הצדדים אני מורה בזאת, מאחר שלפנינו עשור של תשלומים, להצמיד את הסך של 400,000 ₪ החל בשנה הרביעית למדד המחירים לצרכן, מהמדד הידוע היום ועד למועד התשלום בפועל.

לעמותות לא ישולם אלא אם במועד התשלום הן תאחזנה באישורו של רשם העמותות לניהול תקין לפי כל דין. על כל אחת מהן להגיש מסמך, חתום בידי המנהל הכללי, ובו הסבר מפורט לאילו מטרות ספציפיות ייועדו כספי התרומה. דוח כזה יוגש, לבאי-כוח הצדדים ולתיק בית המשפט, בתוך שישים יום מיום שיהפוך פסק-דין זה חלוט. באי-כוח המבקשים יבדקו את תוכן הדוח ויגישו את עמדתם לבית המשפט בתוך שלושים יום מיום קבלתו. כספי התרומה יועברו לעמותות רק לאחר שבית המשפט יאשר את הדוח.

8. אני סבורה כי הסדר פשרה זה הוא הסדר ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה. האמור בסקירת העובדות, בפסק-דינו של בית משפט השלום בירושלים ובהסכם הפשרה שאליה הגיעו הצדדים בעקבות הערעור עליו – מצביע על כך שזיהום האוויר בתחנה המרכזית לא טופל כראוי, וללא ספק מקים למבקשים עילות תביעה נגד המשיבות. לכאורה התקיימו אפוא התנאים לאישור התובענה הייצוגית (סעיפים 3, 4 ו-8א) לחוק תובענות ייצוגיות). בהפרתו של חוק למניעת מפגעים ובסעד שלו זכאים המבקשים מכוחו דן בית משפט השלום. בפסק-דינו הוא הטיל על המשיבות [..] להבטיח כי איכות האוויר בכל שטח התחנה[...], כולל כל מקום בחניון (ובוודאי ברציפי העלייה לאוטובוסים), תעמוד בערכי הסביבה לפי החוק[...]. (סעיף 92א). בין שאר ההוראות האופרטיביות שנתן קבע היכן ינוטר האוויר ובאילו מועדים יידגם. הוא הורה כי מנגנון הפתיחה של

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"דן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

הדלתות שבין רציפי העלייה לאוטובוסים והמסדרון שבו ממתנינים הנוסעים לא ישתרר את נעילתן אלא כאשר האוטובוס נכנס לרציף, וינעל אותן כשהוא יוצא ממנו. הוא פסק כי המשיבות תצבנה פקחים באולם ההמתנה וברציפי העלייה, ורק בהם, וכי הללו ישמרו שהנוסעים אינם יוצאים לרציפים שלא לצורך ולא יידרשו לשום תפקיד פרט לאלו שקבע.

בבואי להחליט בגורל הבקשה שלפניי עליו לבחון את גודל הנזק שאינו ממוני אשר גרם לחברי הקבוצה האוויר המזוהם שנפוץ בתחנה במהלך שבע השנים שמאז הגשת הבקשה לאישור. מטבע הדברים בחינתו של סכום הנזק היא משימה סבוכה במיוחד, בשים לב למספרם הרב של הגורמים המשפיעים על התוצאה. לא בכל שעות היממה איכות האוויר בתחנה עומדת על אותה רמה, ואף לא בכל שטחי התחנה הגיעה לאותם ערכים. היו ימים ושעות שהזיהום היה גבוה; היו פרקי זמן שבהם היה נמוך יותר. יש אזורים שבהם היה הזיהום כבד במיוחד; יש קומות שבהן ביקרו חברי הקבוצה ונשמו אוויר שאיכותו סבירה. גם משך שהייה בתחנה משתנה מחבר לחבר. ראובן נכנס רק לאזורי הקניות, דינה נחפזה דרך הדלתיים רק לשם עלייה לאוטובוס, ואחרים שהו בין הכתלים ובשטחים השונים זמן ארוך מאוד או קצר מאוד – וכמובן כל מה שביניהם. בשל השפעתו של כל אחד מהמשתנים על גובה הפיצוי שלו זכאי כל אחד מהחברים בקבוצה, ייקבע גובהו באומדנה, לפי טיב הפשרה, היקפה וסבירותו של סכום הפיצוי. ויודגש: פסק-דין זה אינו עוסק בנזקים שאונו לגופו של איזה מהחברים, ולא ייחשב מעשה בית דין מבחינתו של כל מי שסבל נזק כזה, אם סבל, עקב זיהום האוויר. כאמור אין בו יותר מפסיקת פיצוי בעבור הנזק הלא-ממוני שנגרם לחברי הקבוצה. לפי חוות דעתו של הבודק, שעל תוכנה ארחיב בהמשך, שווי הפיצוי לכל חבר בקבוצה נזר מסכום הפיצוי ועומד על 124 ₪. סכום זה נראה סביר והוגן (ראו גם ת"צ [מחוזי ים] 13-06-38375 אליאס נ' רכבת ישראל בע"מ [פורסם באר"ש, 09.09.2016]; ע"א 8468/16 רכבת ישראל בע"מ נ' אליאס [פורסם באר"ש, 11.03.2018]). לפיכך דומתני כי סכום פיצוי של 12.4 מיליון ש"ח, שחלקו מיועד לתרומה וחלקו ימצא ביטוי בהטבות ובשיפורים שמהם ייהנו חברי הקבוצה שיבואו בשערי התחנה המרכזית, הוא סכום ראוי. יש להביא בחשבון כי הצדדים הסכימו עליו בלי לנהל את התיק עד תומו, ובכך חסכו לעצמם הוצאות גבוהות במיוחד ולבית המשפט משאבים יקרי ערך.

סך של חמישה מיליון ש"ח מתוך סכום הפיצוי הסכימו הצדדים לחלק לעמותות העוסקות בשיפור התחבורה הציבורית בישראל, בשמירה על איכות הסביבה ובהגנה על הטבע, בקידום עניינם של אנשים עם מוגבלויות וכיוצא באלה מטרות. פעילותם של ארגונים אלה הולמת את אופי הנזקים נושא הבקשה ועל-כן אני רואה לנכון לאשר את ייעוד הכסף לתכלית זו. 7.4 מיליון השקלים הנותרים נועדו, כפי שבואר בפסק-דין זה, לשיפור האזורים הציבוריים בתחנה המרכזית, לרווחת הנוסעים והמבקרים. על-פי תצהירו של מנכ"ל משיבה 4 יחזקיהו צבי קץ בשם משיבות 1-5, השיפוץ שלו התחייבו לפי הסדר הפשרה לא תוכנן לביצוע ונעשה רק בעקבות הגשתה של התובענה הייצוגית.

9. בהחלטתי מ-17 בנובמבר 2016 מיניתי את רו"ח אהוד רצאבי לבדוק את רכיבי הפשרה; להעריך את שוויים; באותה רוח – לקבוע את ערכו של השילוט המוצע ולאמוד כמה הוא יעלה; לברר

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"דן ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

אם אין בחלק מהמיזמים נושא הפשרה משום שדרוג ותחזוקה של מערכות שבלאו הכי יש להשקיע בהן בחלוף הזמן. כן התבקש לומר עד כמה יש צורך במיזמים הנוספים שעליהם הסכימו הצדדים, ובכלל זה עריכת הסקר בדבר שביעות הרצון, הפקתם של עלוני ההסברה, הצבת מכשירי המים הקרים ועוד. הבודק סקר בחוות דעתו את מספר המפגשים וישיבות העבודה שערך עם הצדדים. לדבריו הוא סייר איתם בתחומי התחנה וקיים פגישות נוספות לאחר מכן, והם סיפקו לו את כל החומר שדרש לצורך הכנתה של חוות דעתו.

לדרישת הבודק הוגשה לו תוכנית אדריכלית לשיפוץ התחנה כולה, וזו כללה את כל רכיבי השיפוץ שעליהם הסכימו הצדדים לפי הסדר הפשרה. חיברה אותה מרש אדריכלים בע"מ, חברה שאחת מהתמחויותיה היא תכנון ובנייה של תחנות מרכזיות. גם כאן עשה הבודק עבודה מקיפה ויסודית וכפוף להערות שהעיר, שאליהן נדרשו הצדדים ושעליהן אעמוד להלן, גיבש את הדעה כי התוכנית מתקצבת באופן ההולם את תנאיו של הסדר הפשרה. משיבות 1-5 אף הצביעו לפניו על השקעות נוספות שבדעתן להשקיע באותו הקשר, העולות כדי מיליוני שקלים חדשים, והכול – בשביל לשפר את חוויית השירות של המשתמשים בתחנה. אומנם אין להוציא מכלל אפשרות שחלק מהעבודות אשר התחייבו המשיבות לעשות היו מתבצעות כך או אחרת כעבודות תחזוקה. עם זאת מצא הבודק כי בראייה כוללת היקפה של תוכנית השרוג המוצעת יוצא דופן לעומת ההשקעות שהשקיעו המשיבות בבניין עד כה. לכך יש להוסיף את הצהרתו דלעיל של מנכ"ל משיבה 4, כמי שאחראי מטעם המשיבות כולן לניהולה השוטף של התחנה המרכזית, כי בשמונה השנים האחרונות לא נבחן שיפוץ דומה באופי או בהיקף שלהם הן התחייבו בהסדר הפשרה, וכי רק מכוחו הוא יצא לפועל. בית המשפט ואף הבודק הצביעו לפני הצדדים על כך שעשר שנים לביצוע המיזם הן תקופה ארוכה, שאינה עולה בקנה אחד עם מטרות ההסדר ועם השאיפה לפתור את הסכסוך בפשרה. לדעת הבודק די בשנתיים או שלוש כדי להשלים את העבודה, ומה גם שקיצור התקופה יפחית את הסיכוי שהשקעות כאלה ואחרות תנתבנה בדרך-לא-דרך לניהול השוטף של התחנה. אי-לכך המשיבות הסכימו כי אזור ההמתנה ייבנה בתוך 18 חודשים מהיום שבו יהפוך פסק-דין זה חלוט וכי השיפוץ כולו יסתיים בתוך שלוש שנים מאותו מועד.

תיאור מפורט של המיזם, ובו מיקומם של כל אחד מהאלמנטים שייבנו, יוצבו או יושפצו והערכת העלויות, נמצא בתוכנית השיפוץ של מרש אדריכלים. הבודק השווה את העלויות למחירון, דקל' וקיבל הצעות מספקים חיצוניים. הוא אף בדק את הערכת העלויות הבלתי צפויות, שאותה העמידו הצדדים על עשרים אחוזים משווי הפרויקט ושלח הוסיפו עלויות ניהול ופיקוח ששיעורן 12 אחוז. הסכומים נמצאו סבירים בעיניו ואף בעיניי. נוכח היקף העבודות והעובדה שהן מבוצעות תוך כדי פעילותה השוטפת של התחנה המרכזית, אין לומר שהן מופרזות.

לשרוג השלטים המחויב על-פי דין הקצו הצדדים כ-470 אלף ש"ח. כשליש מתוכם הוקצב לשיפור הנגישות ללקויי ראייה, כשליש לסידור השלטים לאותה אוכלוסייה בחזית הרציפים, ושליש לשלטים שיוצבו בכל שלוש הקומות התחתונות של התחנה ויספקו לציבור מידע מגוון על אודות מיקומם של אזור ההמתנה החדש, של מתקני המים, של השירותים, של חדר ההתלה, של מתקני המחזור וכולי

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"ד ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

(עמ' 14–15 לחוות דעת הבודק). לאחר בחינה ובדיקה נוכח הבודק כי שדרוג השלטים בתחנה, כפי שבא לידי ביטוי בהסדר הפשרה, עתיד לשרת את הבאים בתחומה ולסייע בידיהם. אף הסקרים והעמדת המשאבים לצורך זה נראו לבודק מועילים לפיקוח על ביצועו של הסדר הפשרה, החלתו כדבעי והסקת המסקנות – הכול לפי הנדרש והמתבקש מתוצאותיהם. הבודק הגיע למסקנה כי שיפורים נוספים – כגון ארגון מחדש של חלל החנויות, טיפול בחזית הרציפים, חשיפתה של חזית המבנה לרחוב יפו והחדרת אור יום לתוכה, שיפוץ בית הכנסת, הצבת ספסלי ישיבה וטיפול צמחייה – הם ראויים, ואני מסכימה איתו. כל אלה ייצרו אווירה נעימה ומכובדת יותר בתחנה ואפשרות לשהות במתקנים נוחים ונאים, וישדרגו את איכות החיים של הבאים בצל קורותיה של התחנה.

בסיכומי של דבר, בהתחשב בהערות שהעיר הבודק – שאותן קיבלו המשיבות והטמיעו בהסדר הפשרה – יש לקבוע כי סכום ההתחייבויות שנטלו על עצמן הולם, והן ישפרו את תחושת הנוחות בתחנה, ינעימו את הזמן בה ויספקו לקהל שירותים שונים אשר יקלו עליו את ההתמצאות בתחומיה.

אשר להתחייבותה של משיבה 6 להתקין מכונות לטעינת כרטיסים ולרכישתם באשראי, הבודק סבר כי ההשקעה שהציעה עמדה ממילא בזיקה לדרישות שדרש ממנה משרד התחבורה ולא הייתה קשורה לחליף זה. בעקבות חוות הדעת שהגיש לבית המשפט הסכימה המשיבה כי לשלושת המכשירים שכבר התקינה היא תוסיף מתקן אחד (עלות כל מתקן 175 אלף ש"ח). כמובן היא תיצור את המנשק לרכישה של כרטיסי נסיעה מראש במרשתת. התחייבויות אלו מצטרפות להסכמתה לחדול, למשך שנה, מגביית שקל כתנאי לכניסה אל בתי השימוש בתחנה. עלות הטבה זו מוערכת בסכום של 585 אלף ש"ח לערך, והיא כוללת את מימון שירותיה של החברה המספקת את שירותי הניקיון ואת עלותם של חומרי הניקוי. הבודק לא קיבל מהמשיבה נתונים מספקים כדי לאמוד את שווייה של ההטבה הזאת, אך הואיל ומתעוררת שאלה על אחריותה לאיכותו של האוויר בתחנה המרכזית, שלכאורה לא הייתה לה יד בתכנונה או בבנייתה, אני מסתפקת בהתחייבויות שפורטו בפסקה זו ומקבלת את הסדר הפשרה גם בנקודה הזאת. הינה כ"כ הדרך ההוגנת והיעילה להכריע במחלוקת בנסיבות העניין היא ליישבה בהסדר פשרה.

בהסכם הפשרה שהגישו הצדדים הוסכם שאם יתגלעו חילוקי דעות בנושא ההשקעות שהושקעו בתחנה או אומדן, יוכלו המבקשים ובאי-הכוח המייצגים לבקש שהמגשר ישמע כל צד, והוא יכריע אם להוסיף על מה שהושקע בשנה כלשהי או לגרוע. גם חילוקי דעות על קיום ההסדר, מרגע שייכנס לתוקף, הסכימו הצדדים להביא לפני המגשר. כל עוד לא מוצו הטענות בדרך זו, הוסיפו, לא תעמוד לחברים בקבוצה הזכות לפתוח בהליך מכוח סעיף 9 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים. במקום אחר הוסכם כי ימונה רו"ח שי ואנה לוודא שההסדר מקיים. הצורך במנגנונים הללו מקובל עליי ואיני רואה סיבה שלא לכבד את ההסכמות בהקשר זה. ואולם הואיל ובית המשפט כבר מינה את רו"ח רצאבי בודק, והואיל והבודק בקי בנבכי ההסדר אחרי שעשה את מלאכתו היסודית והמעמיקה, בחן את הפיצוי והעיר את הערותיו, איני רואה טעם במינוי בעל תפקיד נוסף, כל שכן רואה-חשבון. מיותר להטריח שני בעלי מקצוע לבדוק אם הוראות ההסדר קוימו, ולכן אני ממנה את רו"ח רצאבי מומחה

בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

6 בנובמבר 2018
כ"ח במרחשוון תשע"ט

ת"צ 11-11-22700 שו"ד ו' ואח'
נ' אמות השקעות בע"מ ואח'

להכרעה בכל המחלוקות. בית המשפט יסתפק בבדיקתו ובהכרעתו, והצדדים פטורים מפנייה למגשר. למותר לציין כי אין בכך כדי לפגוע במגשר חלילה. בהוצאות המומחה תישאנה המשיבות לפי החלוקה היחסית ביניהן בסכום הפיצוי. יש גם לקצוב זמן לסיום ההליך לפניו, ואני מורה כי הוא לא יימשך יותר משישה חודשים. כעבור חצי שנה יהיו המבקשים רשאים לנקוט הליך משפטי.

בקבוצה ייכלל כל מי שביקר בתחנה המרכזית מיום 01.11.04 ועד היום לשם מסחר, בלוי או נסיעה או כעבור אורח. פסק-דין זה ייחשב מעשה בית דין מבחינתם של חברי הקבוצה בעילות התביעה שנמנו בו.

10. בית המשפט התבקש לפסוק למבקשים ולגבי דאוס, התובע הנוסף בבית משפט השלום, גמול כולל שסכומו 272 אלף ש"ח. אני סבורה כי סכום זה הולם את הסיכון שנטלו על עצמם במאבקם מול גופים גדולים ועוצמתיים כדוגמת המשיבות. לבאיי-הכוח המייצגים המליצו הצדדים לפסוק שכר טרחה על סך 1,853,000 ₪, בצירוף מע"מ כחוק. שישים אחוזים משכר הטרחה, 1.11 מיליון ש"ח ומע"מ, מיועדים למשרדו של עו"ד אסף פינק, והיתר למשרד כהן, ישראלי ושות'. הוסכם כי המשיבות תישאנה בתשלום לפי חלקן היחסי בסכום הפיצוי. סכומים אלה הולמים את מידת העבודה שעשו הפרקליטים בתיק זה, את ההישג שהשיגו לטובת החברים בקבוצה ואת פעולות הפיקוח שצפויות להם במשך עשר השנים הבאות, עד שייתם ביצועו של פסק-דין זה. את הגמול תשלמנה המשיבות למבקשים בתוך 14 יום מהיום שיהפוך פסק-דין זה חלוט. במהלך אותו פרק זמן תשלמנה לפרקליטים שלושים אחוזים משכרם. 25 אחוז נוספים ישולמו בתוך 14 יום מהיום שיאשר בית המשפט את ביצוע העבודות כאמור בסעיף א לפרק שהוקדש לפעולות שתבצענה משיבות 1-5 בסעיף 7 לעיל, ו-25 נוספים – בתוך 14 יום מהיום שיאשר את יתר העבודות כאמור בסעיפים ב-ג לאותו פרק. עשרה אחוזים ישולמו בחלוף ארבע שנים מהיום שיהפוך פסק-דין זה חלוט, ובלבד שתסתיימנה כל עבודות השדרוג שבאחריותן של משיבות 1-5. היתרה תשולם עם קבלת אישורו של בית המשפט כי הגשמת ההסדר נשלמה. לפי שהתשלומים עתידיים להתפרס על פני זמן בלתי מבוטל, אני מורה בזה כי למן התשלום השלישי יוצמדו הסכומים למדד המחירים לצרכן מהיום ועד למועד התשלום המלא בפועל.

הודעה על פסק-הדין תראה אור ביומונים, ידיעות אחרונות ו'הארץ'. הפרסום ישתרע על פני כפולת עמודים. תוכנו יובא לאישורו של בית המשפט בתוך עשרה ימים מהיום. לתזכורת פנימית ביום 26.11.18.

ניתן בלשכתי היום, כ"ח מרחשוון תשע"ט (6 בנובמבר 2018), בהעדר הצדדים.

המזכירות תשגר את פסק-הדין לצדדים. הצדדים ישלחו העתק למנהל בתי המשפט וליועץ המשפטי לממשלה.

שושנה אלמגור, שופטת